

**Տ. ԱՐՇԱԿ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆԻ ՔԱՐՈԶԸ՝
ԽՈՍՎԱԾ Ս. ԷԶՄԻԱԾՆԻ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐՈՒՄ
ՏՆՏԵՍԻ ԿԻՐԱԿԻՆ ՄԱՏՈՒՑՎԱԾ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳԻՆ**

(11 մարտի 2007 թ.)

«Յանուն Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյ Սրբոյ. Ամէն»:

*«Եւ գովեաց Տէրն զտնտեսն անիրաւութեան,
զի իմաստութեամբ արար»:*

*«Եվ Տերը գովեց անիրավ տնտեսին, որովհե-
տն հնարամտությամբ գործեց»:*

(Ղուկ. Ժ 28)

Այս խոսքերը քաղված են ավետարանական այսօրվա ընթերցվածից, որ քիչ առաջ մատուցվեց մեզ սրբազան այս խորանից, որպէս այս օրվա համար մեր հոգիներին նախատեսված խորհրդածության, մեր մտքերին նախատեսված խորհրդածության նյութ: Եվ այս ընթերցվածի մի մասն անվանվում է Անիրավ տնտեսի առակ, անվանում, որով նաև տարբերակվում է այսօրվա կիրակին տարվա մեջ բաշխված մյուս բոլոր կիրակիներից:

Մեծի Պահոց շրջանի չորրորդ այս կիրակին մեր Եկեղեցու Տոնացույցում անվանվում է Անիրավ տնտեսի կիրակի: Ամեն տարի մենք Մեծի Պահոց շրջանին անդրադառնում ենք, մեր խորհրդածության նյութ ենք դարձնում Անիրավ տնտեսի առակը, և սակայն ամեն անգամ, երբ վերստին մեր մտքերը սևեռվում են ավետարանական այս հիասքանչ դրվագին, վերստին հայտնաբերում ենք, վերստին վերձանում ենք մեզ համար աստվածաճանաչողության նորանոր և լուսավոր ծալքեր: Եվ, ուրեմն, կրկին ընթերցենք, կրկին խորամուխ լինենք այդ առակի բովանդակությանը:

Քրիստոս այս առակը պատմեց, երբ շրջապատված էր բազմաթիվ փարիսեցիներով, բազմաթիվ դպիրներով և նաև Իր համախոհներով, Իր աշակերտներով, որոնք մեծավ մասամբ կազմված էին մաքսավորներից և մեղավորներից: Հիսուս պատմեց Անառակ որդու առակը, որի հիշատակը մենք նշեցինք նախորդ կիրակի, երբ վերաբարձվում է մեղավորի գալստյան, գղջման, վերադարձման գաղափարը: Տերը այնուհետև պատմում է Անիրավ տնտեսի առակը, որում ասվում է, թե մի մեծատուն կար, մի մեծահարուստ կար, որը մի տնտես ուներ և այդ տնտեսին վստահել էր, ըստ երևույթին, իր տնտեսության մեկ մասը: Եվ մի օր ինքը այս տնտեսի մասին ամբաստանություն է լսում, թե տնտեսը վատնում է իր կալվածքի եկամուտները: Նա անմիջապես իր մոտ է կանչում տնտեսին ու ասում նրան. «Այս ինչ է, որ քո մասին լսում եմ: Դու վատնում ես իմ ունեցվածքը և այլևս չես կարող ինձ մոտ իբրև տնտես աշխատել. պետք է տաս քո տնտեսության հաշիվը և աշխատանքից ազատվես»:

Բնականաբար այն վճռականությունը, որով մեծահարուստը դիմում է տնտեսին, այլևս տարակույսի տեղ չի թողնում, որ տնտեսը մեղավոր էր և ամենայն հավանականությամբ ոչ միայն ամբաստանություն էր եղել տնտեսի մասին, այլև իրական փաստերի վրա կազմված մի մեղադրական: Փաստը իբրև այսպիսին է ընդունում նաև տնտեսը: Տնտեսը որևէ ձևով չի ցանկանում արդարանալ. ցանկություն իսկ մտքով չի անցնում արդարանալու: Ինքը գիտեր, որ մեղավոր է և հայտնվում է աշխատանքը կորցրած մարդու, գործազրկության առջև կանգնած մի մարդու իրական մտատանջությունների առջև: Նա մտածում է. «Ինչպես պիտի շարունակեմ ես ապրել. աշխատել չեմ կարող (տնտեսը, ըստ երևույթին, առաջացած տարիք ուներ), իսկ մուրալ բնականաբար թույլ չի տալիս իմ հեղինակությունը, իմ դիրքը, հասարակության մեջ ունեցած երբեմնի իմ կշիռը»:

Այս որոնումների մեջ տնտեսը հանգում է հետևյալ եզրակացության. «Հասկացա, թե ինչ պիտի անեմ, պիտի, ուրեմն, հրավիրեմ ինձ մոտ բոլոր պարտապաններին և պիտի զեղչեմ նրանց ունեցած պարտքերը, որպեսզի եթե պաշտոնս չեմ կարող պահպանել, ձեռք բերեմ նոր բարեկամներ, որոնք, հավանական է, հաջորդ տարիների ընթացքին իմ հետագա ապրուստի, աշխատանքի, հեղինակության և կշռի պահպանման համար կարող է օգտակարություն ունենան»:

Այսպես մտածելով՝ իր մոտ է հրավիրում պարտապաններին, և տնտեսը նրանցից առաջինին ասում է. «Որքան պարտք ունես դու»: Վերջինս պատասխանում է, որ այսքան տակառ, այսքան լիտր ձեթ: Տնտեսը ուղիղ կեսը զեղչում է ձեթի պարտքի և ասում, որ այսուհետև ոչ թե պարտք ես ինձ երկու հարյուր տակառ ձեթ, այլ հարյուր տակառ:

Այնուհետև կանչում է մյուս պարտապանին, որը պարտք էր ցորեն, և հարցնում է, թե որքան պարկ ցորեն պարտք ունի: Պարտապանը պատասխանում է. «Հինգ հարյուր պարկ ցորեն եմ պարտք»: Եվ զեղչելով պարկերի քանակը հարյուրով՝ վերստին արժանանում է պարտապանի երախտագիտությանը: Եվ երախտագիտություն առաջացնելու միջոցով, բնականաբար, հույսեր է փայփայում նրանց բոլորի կողմից հետագա վարձատրության:

Ահա մինչև առակի այս հատվածը որևէ արտառոց, որևէ տարօրինակ, մեր ընկերային հարաբերությունների զարգացման տրամաբանության մեջ չտեղավորվող դեպք և իրողություն չենք տեսնում: Մեր ամենօրյա կյանքի անբաժան մասն են նման երևույթները, նման իրողությունները, և յուրաքանչյուրս էլ մեր կյանքի այս կամ այն հանգրվանին եթե գեթ ոչ մեր, ապա մեր ծանոթների, մեր մտերիմների, մեր բարեկամների կյանքում նման երևույթի ականատես ենք եղել: Եվ սակայն տարօրինակը առակի վերջին մասում է, ուր ասվում է. «Եվ լսելով տնտեսի կատարած աշխատանքը (որը ըստ էության զեղծարարություն էր)՝ Տերը գովեց անիրավ տնտեսին»:

Այս արտահայտությունը, որը բնաբան ենք ընտրել մեր քարոզի, նաև բանալին է, մեխն է ողջ առակի: Ավետարանը, որ արդարության, ճշմարտության, ազնվության պատգամն է բերում մեր կյանքից ներս, հանկարծ ու հանկարծ իր մեջ պարունակում է մի գովասանք՝ ուղղված զեղծարարության, անիրավության ճանապարհով ձեռք բերված էժան հեղինակությանը: Եվ առաջին հայացքից իրապես այս տպավորությունն է ստացվում: Այսպես են մեկնաբանել և մոտեցել առակին տակավին քրիստո-

նեության առաջին դարերում: Որոշ անձեր գայթակղվել են, գայթակղվել է նույնիսկ հռոմեական կայսրերից մեկը և քրիստոնյաներին մեղադրել ուղղակի գեղծարարությունը, անագնությունը, անիրավությունը հովանավորող լինելու մեջ: Եվ այդպիսի տպավորություն կարող է առաջանալ նաև այսօր: Ինչո՞ւ հանկարծ տնտեսը, որ անիրավություն է գործում, արժանացավ գովասանքի:

Մեր մարդկային, ընկերային հարաբերությունների տրամաբանության մեջ որևէ ձևով չի տեղավորվում այս իրողությունը: Եվ դժվար թե գտնվի նաև մի մեծահարուստ, համենայն դեպս այդ մեծահարուստը չի կարող երկար պահպանել իր հարստությունը, եթե նման ներողամիտ վերաբերմունք դրսևորի իր ունեցվածքը այդպես քամուն տվող իր տնտեսների նկատմամբ: Որևէ երկրի օրենսդրության մեջ կա՞ որևէ պահանջ, որով արդարացվի նման գեղծարարության մեջ գտնվող տնտեսը: Եվ մենք էլ, փառք Տիրոջը, Հայաստանի մեջ էլ ունենք հարուստներ, սակայն չենք տեսել նման մի օրինակ, երբ հարուստը նման ներողամտության արժանացնի իր տնտեսին: Շատ պարզ է, որ շատ շուտով նա կգրկվի իր հարստությունից: Եվ, ուրեմն, պետք է ոչ թե առակը վերծանել, մեկնաբանել պարզ ընկերային, մարդկային հարաբերությունների շրջանակներում, այլ նրա մեկնաբանության համար հարկավոր է փնտրել մեկ այլ տիրույթ, մեկ այլ տարածք: Հստակ է, որ մեծահարուստը մարդ չէ: Դժվար թե լինի մի անձ, մի մեծահարուստ, որ նման մեծահոգություն, ներողամտություն ցուցաբերի իր ունեցվածքը վատնող իր իսկ տնտեսի նկատմամբ:

Տնտեսը որովհետև անցել է իր անիրավության սահմանը, այն հիշեցնում է և մոտենում է, նույնանում է սանձարձակության հետ, եթե պարզ մարդկային հարաբերությունների շրջանակների մեջ փորձենք վերծանել առակը: Ուրեմն մեծահարուստը անձ չէ: Ինչ են ասում այս առակի մասին մեր Եկեղեցու Հայրերը: Նրանք ասում են, որ մեծահարուստը առակին բնորոշ այլաբանական մեկնությամբ խորհրդանշում է Աստծուն, Ով ստեղծել է տիեզերքը, երկիրն ու երկինքը և այն ամենը, որ գտնվում են այդ տիրույթում: Իսկ ո՞վ է տնտեսը: Տնտեսի մասին Սուրբ Գրոց մեկնիչները ասում են, որ կան չորս կարգի տնտեսներ, ինչպես մեր Սրբազան Հայրապետներից Ներսես Շնորհալիին է այս դասակարգումը ամփոփել և ի մի բերել: Առաջին՝ երկնային տնտեսությունը, որտեղ որ բնակվում են հրեշտակները, որոնք որ արարվել են Աստծու կողմից և նրանց իբրև տնտեսներ են կարգված հրեշտակապետները: Այս տնտեսը, սակայն, բնականաբար հրեշտակ չէր, խոսքը միանշանակ մարդու մասին է: Երկրորդ՝ տնտեսը մարդն է, որը ստեղծվեց եղեմի պարտեզում՝ ի դեմս Ադամի ողջ մարդկությունն է, որին հանձնված է ամբողջ արարչագործությունը խնամելու, իր պետքերին ծառայեցնելու համար:

Երրորդ՝ տնտես են նաև մարգարեները, Եկեղեցու վարդապետները և ընդհանրապես հոգևորականները, որոնց հանձնված է Եկեղեցին, որպես հոգևոր տնտեսություն խնամք տանելու: Այս շարքը կարելի է ընդարձակել. տնտեսներ են բոլոր նրանք, ովքեր ունեն հանձնառություն, ունեն պարտականություն մի ոլորտում՝ լինի դա հոգևոր տնտեսություն, նյութական տնտեսություն, ցանկացած տնտեսություն, բոլոր նրանք, ովքեր հանձնառություն ունեն, պատասխանատվություն ունեն, բոլորը տնտեսներ են: Բայց տնտեսներ են նաև նրանք, ովքեր հիշյալ խմբավորմամբ չորրորդ դասի մեջ են մտնում, ովքեր չունեն որևէ պարտականություն, չունեն որևէ պաշտոն,

չունեն որևէ հանգամանք, այլ պարզ մարդիկ են: Այդ մարդկանց ևս հանձնված է տնտեսություն և այդ մարդկանց տնտեսությունը իրենց կյանքն է, իրենց շնորհված կյանքն է:

Առակը եթե մենք մեկնաբանում ենք որպես մարդ-Աստված հարաբերություններ, եզրակացնում ենք հետևյալը, այն ամենը, ինչ որ ունի մարդը, որը տնտեսն է, չի պատկանում իրեն, այն տրված է իրեն ի տնօրինություն, այն տրված է իրեն ի գործածություն, այն նվեր է իրեն: Տեսեք, մենք ոչինչ չենք արել, որպեսզի կյանք ունենանք, մեզ համար ամենից կենսական, ամենից կարևոր հանգրվանը մեր գոյության մեջ կյանքը, ծնունդը մեզանից կախված չէ, մենք չենք վաստակել այն, այն տրված է մեզ: Իսկ այն, որ մեզ տրվում է, որի համար մենք գին չենք վճարել, բնականաբար կոչվում է նվեր:

Ահա այս նվերն էր տրված տնտեսին, այդ նվերն է տրված մեզ. կյանքը իր բոլոր կարելիություններով, իր նյութական ու հոգևոր հարստություններով, իր բոլոր ձիրքերով ու շնորհներով, և մենք յուրաքանչյուրս իբրև տնտեսներ ունենք այդ կարելիությունները և տնտեսն ենք այդ կարելիությունների: Եվ տնտեսը, որպես տնօրինող այդ կարելիությունների, այն գործածեց հասարակությանը, մարդկությանը բարօրություն բերելու համար: Աստված այն ամենը, ինչ որ տվել է մեզ, երբևէ չի ակնկալում, որ պետք է վերադարձնենք ուղղակիորեն:

Այն, ինչ որ Աստծու կողմից տրված է մեզ, այդ ամենը մենք կարող ենք վերադարձնել Աստծուն, հասարակությանը՝ մեր ընկերոջը ծառայեցնելու միջոցով: Դրա համար Աստված ասում է. «Սիրիր ընկերոջդ, ինչպես քո անձը»: Եվ սա կարևորագույն պատգամներից մեկն է. սիրիր Աստծուն և հանուն Աստծու նկատմամբ քո ունեցած սիրո, քո կարելիությունները ի գործ դիր, գործադիր մարդկանց կարիքների համար: Ուրեմն մինչև այն հանգրվանը, երբ տնտեսը մեծատան ունեցվածքը գործադրում էր ընդամենը իր կարիքների համար, նա չարիք էր գործում, նա դատապարտվեց իր տիրոջ կողմից, բայց երբ որ սկսեց իր տնօրինության ներքո գտնվող կարելիությունները գործադրել պարտապանների, դրա կարիքը ունեցող անձանց կարիքների բավարարման համար, նա իրապես արժանացավ գովասանքի, արժանացավ գնահատանքի: Եվ սա է այս առակի բացատրությունը, այստեղ է այս առակի բանալին: Եվ, ուրեմն, մենք յուրաքանչյուրս կարող ենք արժանանալ Տիրոջ գովասանքին, եթե մեր տնօրինության ներքո գտնվող պարագաները, կարելիությունները, հնարավորությունները գործադրենք մեր, մեզ շրջապատող անձանց բարօրության, մեզ շրջապատող անձանց կարիքների, հիվանդությունների ապաքինման համար:

Շատ հաճախ մարդիկ հարցնում են. մենք չգիտենք, թե որն է Տիրոջ կամքը, ինչպե՞ս կարող ենք մենք հասկանալ, թե սխալ ենք վարվում Տիրոջ կողմից մեզ ընծայված կարելիությունների նկատմամբ: Աստված այնպես, ինչպես տնտեսին, մեզ չի խոսում, հաշիվ չի պահանջում, բայց Աստված ասում է՝ շատ որոշ է Իմ ասելիքը յուրաքանչյուրին և այդ ասելիքները ամփոփված են, ինչպես Քրիստոս ևս քանիցս հաստատում է Սուրբ Գրքի մեջ, օրենքի և մարգարեների մեջ: Եվ այդ հայտնությունները պահպանելու միջոցով է, որ մենք պիտի հասկանանք Տիրոջ կամքը:

Այսօր բազմաթիվ տնտեսներ կան, մենք տեսնում ենք բազմաթիվ տնտեսներ և տեսնում ենք, թե տնտեսության չարաշահումը ինչպիսի հետևանքների կարող է հասցնել:

Տնտեսներ են նրանք, ովքեր տնօրինում են զանգվածային լրատվության միջոցները, տնտեսներ են նրանք, ովքեր տնօրինում են մշակութային հաստատությունները: Միացրեք հեռուստաալիքներից շատերը և կտեսնեք քարոզ հեշտասիրության, քարոզ՝ մարդու մեջ ցանկամոլության, ցանկասիրության առաջացման, նյութական արժեքների նկատմամբ գերչափազանցման վերաբերմունքի ձևավորման:

Նյութը դառնում է մի առանցք, որի շուրջ պտտվում են մտքերը, որին ձգտում է ամեն սիրտ: Մինչդեռ տնտեսության վարման Աստվածահաճո կանոնները թելադրում են այդ բոլոր կարելիությունները, այդ տնտեսությունը գործադրել մարդկանց կրթման, դաստիարակության, առողջացման համար: Այնինչ տնտեսության անիրավ ձևով վարելը առաջ է գալիս այն ժամանակ, երբ յուրաքանչյուր տնտես ինքը իրեն տեր է կարծում այն ամենին, ինչը որ իրապես իրեն վարձակալությամբ է տրված, գործածության է տրված, ոչ թե տրված է ըստ հաճոյից գործադրելու և ծառայեցնելու անառողջ տարբեր հակումներին: Եվ, ուրեմն, ինչ կարող ենք անել նման իրավիճակներից խուսափելու համար:

Երբ անապատական հայրերից մեկին հարցնում են, թե վարդապետ, ինչպես կարող ենք անել, որպեսզի փրկվենք, անապատական Հայրը առանց շտապելու, մի պահ մտածելով պատասխանում է, որ փրկվելու համար հարկավոր է գիտենալ հետևյալը. առաջին. ինչ որ խոսում ես, ինչ որ կատարում ես, հաստատ իմացիր, որ այդ մասին Աստված գիտի, Աստված տեսնում է քո բոլոր գործերը և կարդում քո բոլոր մտքերը:

Հաճախ մենք զգուշանում ենք մեր շարժումներից, մեր խոսքերից, երբ իմանում ենք, որ մի երկրորդ կամ երրորդ անձ պիտի իմանա այդ մասին: Նույնիսկ հատուկ գործիքներ են դրվում տարբեր կազմակերպությունների կողմից՝ իրենց հետաքրքրող անձերի խոսքերը, գործողությունները պարզելու համար: Եվ չափազանց զգուշավորություն է մարդկանց կողմից հանդես բերվում իրենց մի մտադրության ձեռնարկումի մասին այլոց տեղյակ չդառնալու համապատասխան միջոցները ձեռնարկելու ուղղությամբ: Բայց պետք է իմանանք, որ ցանկացած գործիք ընդամենը խամրող, ձախող նմանակում է այն սուր հայացքի, որ Աստված ունի մեզանից յուրաքանչյուրի նկատմամբ: Աստված գիտի մեր մասին ավելին, քան մենք կարծում ենք, գիտի ավելին, քան ինչ որ ասում է մեր մասին մեր պահվածքը կամ մեր խոսքը: Տերը կարդում է մեր սիրտը: Նա տեսնում է մեր սիրտը, ինչպես որ Աստվածաշնչում է ասվում. «Աստված, որ քննում է մեր սրտերն ու երիկամները»:

Երկրորդ պատգամը, որ տալիս է անապատականը, հետևյալն է. քո ցանկացած գործողության, խոսքի համար պիտի կարողանաս հիմնավորումներ գտնել Աստվածաշնչի մեջ: Այն ամենը, այսինքն ինչ որ մենք խոսում ենք, ինչ որ մենք անում ենք, պետք է կարողանանք փաստարկել, պետք է կարողանանք արդարացնել և հիմնավորել այն խոսքերով, այն հայտնությամբ, որը մեզ տրվեց Սուրբ Գրքի միջոցով: Ահա այս երկու խրատն է տալիս անապատականը իրեն հիշյալ հարցումն ուղղած անձին:

Ուստի, սիրելի հավատացյալներ, սիրելի քույրեր և եղբայրներ, մենք տնտես ենք, մեր հանձնառությունը իբրև տնտես մենք կարող ենք երբևիցե արդարացնել, եթե մեզ

շնորհված կարելիությունների, մեզ շնորհված տնտեսության վարման մեջ առաջնորդվենք հիմնականում հետևյալ սկզբունքներով: Մենք չենք կարող մեր տնտեսության հետ, մեզ շնորհված կյանքի հետ, առողջության հետ, մեր հարստության հետ, նյութական արժեքների հետ, հոգևոր արժեքների հետ վարվել այնպես, ինչպես կցանկանանք: Մենք պարտք ունենք պահպանել այն, ինչպես որ նախանշված է Աստվածաշնչում և ինչպես որ այն ակնկալում է մեզնից Աստված:

Երբեմն մարդկայնորեն պատահում է, որ մենք թերանում ենք մեր պարտականությունների մեջ, այսինքն՝ չենք վարվում այնպես, ինչպես իրական սրտացավ տնտեսը կվարվեր իր ունեցվածքի հետ: Այն ժամանակ մեզ հնարավորություն է տրվում գղջման միջոցով, ապաշխարության միջոցով վերստին դառնալու իրական տնտեսի կերպարին և այն ժամանակ վերստին արժանանալ Տիրոջ զովասանքին: Ահա Մեծի Պահոց այս շրջանում վերստին արդիական է, վերստին շեշտակի կերպով նշվում է, զգալի է դառնում մեզ համար ապաշխարության և վերադարձի անհրաժեշտությունը մեր կյանքում:

Թող Աստված մեզ այդ կամքը շնորհի, որպեսզի մեր ամենօրյա մտազբաղումների, ամենօրյա հնարավոր սայթաքումների մեջ կամք ունենանք՝ վերստին անդրադառնալու մեր կատարած քայլերին, սխալներին, մեր վրիպումներին, սայթաքումներին և շարժվելու այն շավղով, որը մեզ համար ուղենշված է:

Տիրոջ օրհնությունը ամենքիս հետ այժմ և հավիտյանս. Ամեն: